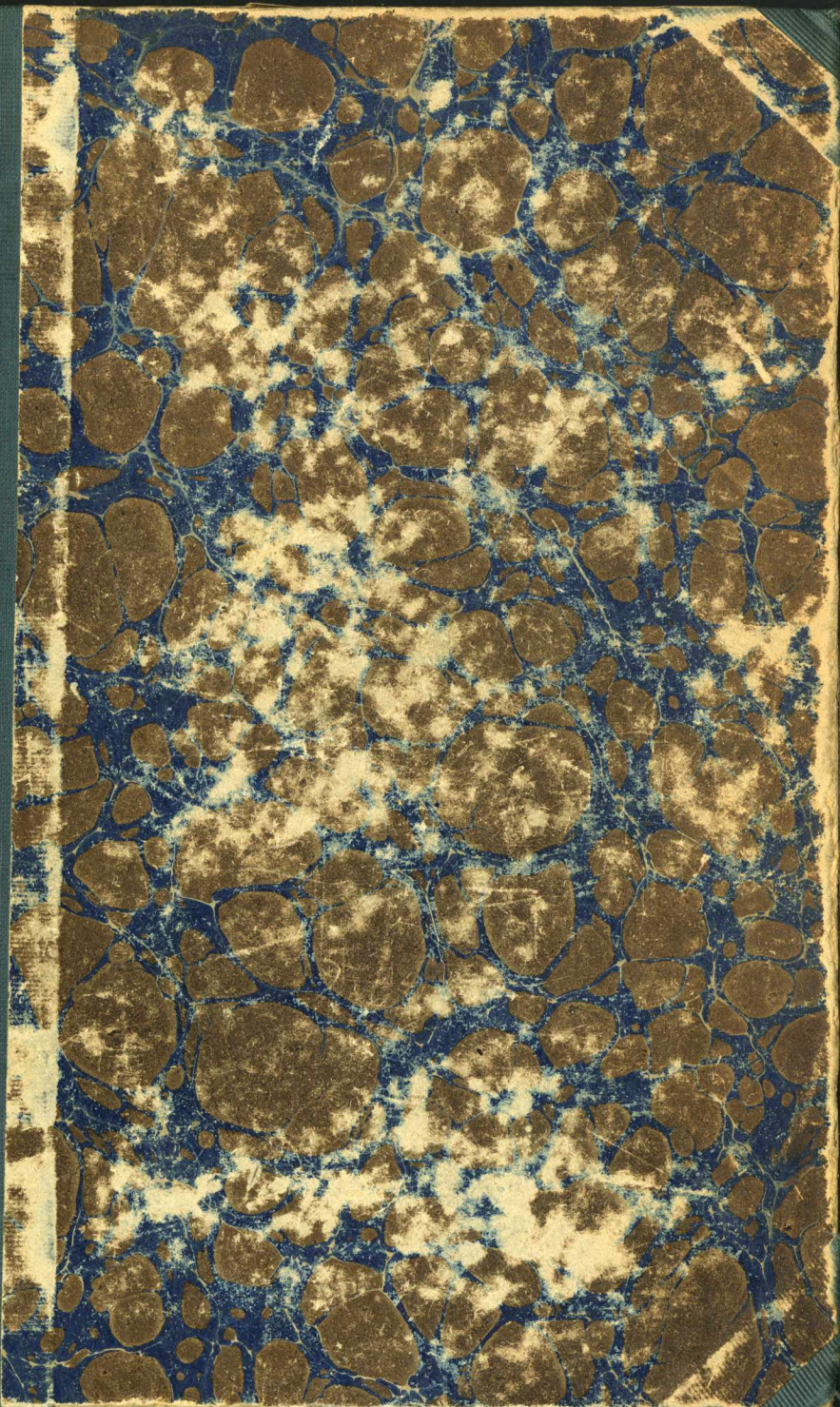

Politikai
röpiratok.

91.

91
704

SZÓZAT

EGER VÁROS

ÖSSZES LAKOSAIHOZ.

9.

EGY POLGÁRTÓL.

EGER, 1865.

NYOMATOTT AZ EGERI ÉRSEKI LYC. KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBAN.

35021

REPER VARIO

DE BALLAGI GÉZA.

EST ESTIMAT

REPER 1902

REPER 1902

Értsük meg egymást!

Nagy idöket élünk, szomorú idöket élünk! Kedves hazánk 1848-ban egy rögtönös erőszakos lökést kapott, mire egy évvel később hasonló ellenlökés következett: azóta hányatik, forrong, és Isten tudja csak, hol és mikor fog megállapodni, megpihenni, megnyugodni . . . Tengődünk, sinlödünk, szegényedünk. Folyton emelkedik a földművelés, az ipar, a kereskedés; szaporodnak a gyárak, a vasutak; halad a vizek szabályozása: és mégis üres az erszényünk, nincs pénzünk, szegények vagyunk! . . .

Az emberi-nem haladását, fejlődését feltartóztatni, gátolni nem lehet, nem kell. Isten újja van itt; Isten irányozza mindentudó bölcseségével, mindenható hatalmával az emberiség sorsát, történetét, melynek lefolyásában az egyes szereplők, legyenek azok egyes kiváló egyének, avagy egész nemzetek, csak eszközök, melyek magasabb erő és bölcsesség által hozzatnak mozgásba. Miként egykoron az Artaxerxesek és Cyrus, Julius Caesar és nagy Konstantin, Theodosius és a góth Theodorik: úgy utóbb nagy Károly és a római-német császárok, Robespierre és

a Napoléonok; — másrészt valamint hajdanta a keleti kéjelgő népek és az elzárkozó zsidók, a polgári nagyság s egyéni romlottság mértékét betöltött görögök és a természetes nemzetiség nélkül nagyszerű politikai nemzetiséggé fejlődött rómaiak; úgy utóbb az Európát előzőnlött góthok, vandalok, húnok és mindazon népcsordák, melyeknek sorát jóformán a magyarok zárták be, csak eszközök, csak tényezők valának az örök Gondviselés kezében, melyek öntudatlan, akaratlan is oda hatottak, hogy Isten örök czéljai az emberiség által idők folytán valósittassanak, betöltessenek . . .

No de ne csapongjunk a világtörténet határtalan téerein, virányain és sivatagjain . . . szemünk és szívünk csak a nagy földkerekség egy kis részén: e kedves magyar hazán, — és e kis résznek egy kicsinyke pontján függ: Eger városon.

Hazánk sorsa évek óta méltó gonddal s aggodalommal tölti el a hazafit, úgy hogy szinte kétségbe esnénk nagy költőnk ama vigasztaló jóslata felett: hogy „még jöni fog, még jöni kell . . . egy jobb időnek.“ Fokozza aggodalmunkat azon tapasztalás is, hogy a balsorsot, mely hazánkra nehezedik, nemcsak osztják, hanem kicsinyben visszatükrözik az egyes részek, a városok és községek is. A ziláltság, a bizonytalanság, a hanyatlás, melyek nagyban az egész országon mutatkoznak, a városok és községek nagy részén is tapasztalhatók. Így, saját házunk előtt söpörvén, hogyan állnak avagy folynak nálunk a város

belügyei, a városi képviselőt felfüggesztve lévén, nem tudjuk; de azokban, miket látunk és hallunk, nem sok okot találunk a vigasztalásra, az örömré. Miben és mennyiben van a város adósságának kérdése, nem tudjuk; de hogy az súlyosan nehezedik a városra, halljuk, és hogy a városi pótdó magas, érezzük; — lefolyt-e és mily eredménnyel a lejárt fogyasztási hasznóbérlés ügye, nem tudjuk; de hogy azt busásan megfizettük, tudjuk; — hova lett azon 10,000 pfr. melyeket a volt földes-uraság a dézsmaváltás összegéből a hóstyai iskolákra felajánlott, nem tudjuk; de hogy az behajtatott, halljuk, és hogy az iskolákra nem fordított, látjuk; — hova lett Fehér János cz. kánok hagyatéka a dologházra, nem tudjuk; de hogy dologházunk nincs, azt tudjuk; és így tovább.

Ennyi baj, ennyi ziláltság szomorú szemléletére ösztönszerűleg felsohajtunk: „országgyűlés, helyhatóság, jőjön el a te országod!“ de vajjon eszünkbe jut-e az is, hogy a ház, mely bensőleg, önmagában megvan oszolva, ingadoz és romba dől? eszünkbe jut-e, hogy összetartás, egyetértés országokat emel, visszavonás, egyenetlenség országokat dönt meg? belátjuk-e, érezzük-e, hogy ha valaha, most van ideje annak, hogy ama régi, minket szomorúan bélyegző közmondás: „átok fogta meg a magyart, hogy az soha együtt nem tart“ megczáfoltassék? — hogy bajainkból, káros helyzetünkből csak az egyetértés, összetartás segítségével bontakozhatunk ki? . . . És mit látunk? Követjük-e az idő intő szavát, simulunk-,

egyesülünk-e? Czivakodunk, egyenetlenkedünk, szerteszakadozunk; nincs köztünk egyetértés még a fő-, a sarkalatos pontokra, elvekre nézve sem. A véleménykülönbség nyomban ellenségeskedésbe csap át, és kik a vita terén különböző véleményökkel mint ellenesek állanak szemközt, az élet terén ellenségek ké lesznek. — És mi az oka e szomorító tünevénynek, meghasonlásunknak? Mellőzve a lehető és gyanítható rejtettebb rugókat, a titkosabb okokat, ha csupán a felszínre vergődő, mindenki által észrevehető okokat kutatjuk, úgy találjuk: hogy egyenetlenkedésünk egyik fő oka az, mert nem értjük meg, nem akarjuk megérteni, sőt szeretjük félreérteni, félremagyarázni egymást, mit aztán nyomban követ a gyanusítás, a rágalom, a sértegetés. Vannak polgártársaink közt honfiak, vannak pártok, kik és melyek azt követelik magoknak, hogy csak és csupán az ő felfogásuk, az ő elveik és terveik szerint lehet boldoggá tenni a hazát; azért ellenmondást, ellenkező vagy eltérő véleményt nem tűrnek, és azokra, kik velök nem tartanak, csakhamar rájok sütik a „rosz hazafiság“ sőt a „hazaárulás“ rút bélyegét. Ha e haza polgárai közt mindazok csakugyan hazaárulók volnának, kik csak a közelébbi néhány év alatt e gyönyörűséges megtiszteltetésben részesültek, úgy már régen nem volna miénk az ország! — Mi szeretünk mindenkiről jót feltenni, tehát felteszszük összes hazánkfiairól is, hogy őszintén, igazán, meggondolva és meggyőződésből a haza javára és csakis

arra törekszenek, — ámbár, mellesleg megjegyezve, ha az eszközök minőségéből a czélok és indító okok minőségére következtetnünk lehet, pedig, úgy véljük, jogosan lehet, némely irányzatok és törekvések szükségkép gondolkozóvá tesznek bennünket: — de mégis, úgy véljük, jogunk van kérdezni tőlök, hol, kitől vették ama követelt kiváltságot, mintha csak ők volnának a jó, a valódi hazafiak, mintha csak és csupán az ő doctrinájok, az ő nézeteik, elveik és terveik tehetnék boldoggá a szeretett közhazát?!

Fájdalom! e mélyen szomorító eljárás, melyet imént jeleztünk, divatozik, mutatkozik országszerte mindenütt nagyban és kicsinyben; divatban van névszerint nálunk is Hevesvármegyében és városunkban, Egerben. Láttuk azt nem régen az ország szívében, Pesten, hol az ország legjobb deákját csak egy derék ember erélyes közbevetése mentette meg a tertiától (Deák Ferenczet a macskazenétől), tehát Pestet és az országot a gyalázattól; láttuk itt a megyében is, láttuk a város utczáin, láttuk az országos népképviselőket, mint szinte a városi képviselő választásánál, és látjuk naponkint az életben. Az 1848-i törvények lerontották a választó falat, mely nálunk a nemzet osztályait egymástól elkülönítette, egymás fölé helyezte; a régi kiváltságos osztályok politikailag, törvényileg leszállottak a néphez, a nép pedig fölemeltetett a felsőbb osztályokhoz; tehát egybeolvadtunk? —
— ments Isten! jó részben ott vagyunk, a hol voltunk, vagy talán még ott sem vagyunk. Mert végtele-

nül tágasúlván a politikai tér, a melyben mozgunk, még nagyobb kiterjedést, szabadabb játékot nyert a nézetek és vélemények, az érdekek és szenvedélyek sokasága. — A mindennapi közéletben az osztályok közeledését, összeolvadását valódi hasonszenvi adagokra, parányiságokra kell visszavinnünk. A birtokos nemes úr jobbára most is pöffeszkedik; a tanult ember, a hivatalnok gyakran rátartja magát, és egyaránt lenézik az iparost, majd meg az iparossal együtt fitymálják a köznépet, mely csakis akkor találkozik nyájas, barátságos arczokkal, midőn a választások közelgetnek. — Az előkelő úr dicsekedve adta elő, mint valami hallatlan és nagy érdemű philanthropicus tény, hogy a derék, jómódu, közbecsülésben álló, azonfelül értelmes és illedelmes iparost, ki nála fényes alkalommal dísz tisztelgésre jelent meg, a sztalához ültette! — az iparosok tisztességesen rendezett és ugyanigy lefolyt bálján pedig egyetlen előkelő ház sem jelent meg, mint a hir mondja, azért, mert a „haute volée“ kisasszonyai kijelenték, hogy iparos segéddel, másként mesterlegénynyel tánczolni nem fognak . . .

Átalában jellemzők és szomorítóak e kicsinységek szintúgy, mint az előbb leirt nagyobb bajok; azonban Eger városon még azonfelül egy különös, egészen saját csapás van, mely az egyetértést legnagyobb mértékben akadályozza, és a város boldogulását hátráltatja; és ez abban áll: hogy itt a papság egy bizonyos részről folytonosan, és — úgy látszik

— tervszerűleg gyanusittatik, gúnyoltatik, rágalmaztatik, és aligha az illetőkön mulik, hogy nem üldöztetik is; az összes lakosság pedig a papság ellen bizalmatlanságra, ellenségeskedésre bizgattatik, ingereltetik. Ha tekintetbe vesszük a papságnak magasztos hivatását, általános értelmiségét, vagyonosságát és polgári súlyát: világos, miként e szomorú konkolyhintés a városnak csak kárára lehet. Különben a dolog nem tegnapi; messze időre visszavihető; első kezdete a múlt idők méhében már jórészt lemerült emberek, dolgok, körülmények- és törekvésekben rejlik. Nem akarjuk a régen elmúlt idők szomorú emlékeit felidézni; csak a közel múltból kapunk ki két tény, hogy jelen, Eger józan, értelmes és jóakaratu polgáraihoz intézett szózatunkat indokoljuk. E két tény annál jelentőbb, mert oly időben merült fel, midőn már a régi viszálynak előtérbe tolt ürügye, t. i. a földesuri viszony megszűnt, s a városnak e részbeni ohajtásai kedvezően teljesültek. — E tények, ezen esetek egyike az volt, hogy az 1861-i népképviselő választásakor a kortes-vezérek némelyike azal izgatta a népet az egyik, különben köztiszteletben, közkedvességben álló jelölt ellen, ki esetleg épen a papság egyik közhasznu, de különösen Egerre nézve megbecsülhetetlenül jótékony intézeténél van alkalmazva: hogy „a papok embere,“ ki ha megválasztatnék, azon lenne, hogy „a robotot és a dézsmát a népre visszahozza.“ — Másik az, hogy a múlt év nyarának egyik reggelén a város több épületén

egy irott felhívás találatott felragasztva, melyben a papságnak hallatlanúl piszkos rágalmazása mellett, arra lázítottatott Eger lakossága, hogy hagyja oda a templomokat és tömegestül-seregestül szakadjon el a kathol. hittől, apáinak századokon át hiven megőrzött hitétől. Ide írnök szóról szóra ezen, csak a bűn titkos műhelyéből származhatott gyalázatos iratot, ha nem tudnók, hogy városunk ép eszü és ép lelkü keresztény lakosságának tiszta becsület- és szeméreméretét sértenők, botránkoztatnók meg azzal, melyet pedig tisztelnünk kell, sértenünk nem szabad. A papság, jóllehet csaknem folytonosan rágalmaztatott, nem ritkán nyilvánosan sértegettetett, szent hivatásának érzetében és tiszta, önzetlen törekvéseinek öntudatában, évek során át türt, kitért, kimélt és tett, tettei által felelvén meg az ellene szórt rágalmakra; szeretettel és egymást érő áldozatokkal viszonozván az ellene gonoszúl szitott gyűlölködést. Mi haszna! a szájhősök még ezen evangéliomi czáfolatnak élet is ellene fordítani törekedtek, újjal mutatván rá és mondván a tömegnek: „látod-e, hogy ennyi vádra, ennyi megrovás- és piszokra meg sem mukkan, mert érzi, hogy hibás; ha tisztának érezné magát, nem türne ennyit és ilyeneket; nem hallgatna, hanem védené magát!“ — Ime, ez volt a papság simulásának, béketűrő politikájának gyümölcse, eredménye . . . Kell tehát, hogy elvégre felszólaljunk; kell, hogy szóljunk nyíltan és őszintén, fér-

fiasan és bátran, s mutassuk meg Eger város értelmes és jóakaratu lakosságának: hasznára vagy kárára van-e Egernek a papság? — tehát igazuk van-e vagy nincs azoknak, kik Egernek józan és értelmes polgárait a papság ellen ingerlik? — Lehet, és el is vagyunk rá készülve, hogy bátor szavainkért legalább is ablakaink fognak lakolni; — ámde képesek, készek vagyunk az igazságért, a közjóért, az egyetértésért, e kedves város javáért nagyobb, sőt bármily áldozatot is hozni; ám ha kell, hulljunk a porba mi, csak éljen az egyetértés, virágozzék a jólét, boldoguljon e város és a közhaza! . . .

A kik a papságot rágalmazzák s irányában idegenkedést szitanak, vagy öntudatosan azaz tudva s akarva teszik azt, vagy meggondolatlanul, vagyis a nagy hangzásu szavak, sok lárma után, mintegy vakon indulva, utánmondják azt, mit más — véleményök szerint — o k o s a b b emberektől hallottak. Az elébbieket kiábrándítani, megtéríteni felette nehéz, mert nekik messzeható terveik, fontos céljaik vannak, melyeket még ez idő szerint titkolni jónak látnak ugyan, s csakis a tulcsapongó szenvedélyesség vigyázatlanabb perceiben árulnak el, — miként az a fenebb említett falragasz által történt, melyből kitünt, hogy fő törekvésök maga a ker. kathol. hit ellen van irányozva, — de soha szem elől nem téveszte-

nek. Ismerik ők az ember gyarlóságát és jól tudják, hogy ha valamely ügyet meg akarnak buktatni, legelőbb is szükséges annak jelvényeit — külső jeleit — és képviselőit hitelöktől megfosztani, meggyülöltetni; tudják tehát, hogy ha a ker. kathol. hitet, az emberi társaság és minden ország boldogságának ezen legbiztosabb, sőt egyedül biztos, egyedül erős és állandó talpkövét és támaszát akarják az emberek szivéből kitépni, legelőbb is annak jelvényeit, azaz lélekemelő magasztos szertartásait kell nevetségessé, — gyülhelyeit vagyis templomait üresekké, — szolgálait, képviselőit azaz a papságot népszerűtlenné, gyülöletessé tenni. Így cselekedtek Franciaországban, így másutt is a hitetlenség apostolai, a véres forradalmak szítói, míg végre nyomukban mindenütt vér fakadt, s az ország a vérengzés és polgárháborúk áldozata lett. Ezen emberek célja oly iszonyu, oly gonosz, az emberi társaságra s egyáltalában az emberek boldogságára nézve oly megmérhetetlenül káros, Isten irányában annyira vakmerő és ellenséges, hogy bizton reméljük, miként annak valósitása, végrehajtása magán az emberi természet szellemi jobb részén megtörik, Istennek jósága és bölcsesége, úgy mindenható gondviselése által pedig kétségkívül megszegyenítettik; de képes mégis arra, hogy egész nemzeteknek, egész nemzetek s országoknak boldogságát — legalább egy időre — feldúlja. Azokra, kik ezen gonosz iránynak hivei, bajosan fog hatni szózatunk, legfelebb is fogesikorgatva földhöz fogják azt

vágni; — ámde reméljük, hogy nem egy jóakaratu, igazságszerető polgártársunknak felnyitja szemét, kik eddig mások által elámitva, félrevezetve hittek és továbbmondottak oly dolgokat, melyek sem hozzájuk, sem pedig azokhoz, kiktől mondattak, méltók nem valának . . .

Korunk bálványa az anyagiság, a pénz lévén s csak ehhez méretvén, arányosittatván napjainkban minden törekvés, minden állapot, minden hivatás; vagyis, a nép nyelvén szólva, minthogy a mai időben minden dolognak csak annyiban van bece az emberek előtt, a mennyiben kézzelfogható hasznot, pénzt hoz: mi is ezen szempontot, felvett tárgyunknak ezen oldalát fogjuk megvilágosítani, és — mellőzve, elhallgatva a magasabb vagyis a szellemi és erkölcsi javakat és érdekeket — az anyagi, tehát a világ mérlegén fogjuk latolni a kérdést: hasznára, avagy kárára van-e Egernek a papság? más szóval: vagyonosabb, gazdagabb, szebb és nagyobb volna-e Eger a papság nélkül, mint a papsággal?

Azonban, mielőtt a feltett kérdésbe bocsátkoznánk, vessünk egy futó pillantást arra is, hogy hát kik azok a papok? — talán valami idegen, betolakodott, jöttment nép, körülbelül mint hajdan a csehek voltak; tehát olyan néposztály talán, mely idegen, a mieinkkel ellenkező vagy legalább reánk nézve veszélyes és káros érdekeket és czélokat hajhász, a nemzet rovására spekulacziót üz, vagy nagy perczentekre avagy fele árra gesetteket csinál, s az-

tán a pénzt az országból kiviszi, és velünk nem akar csak oly szépen is összeolvadni, mint például Izrael népe?? Mit mond minderre a ti tapasztalástok, Egernek derék polgárai! hiszen ti a legközelebbi közelből látjátok a papokat, az érsektől kezdve le a kispapig és barátfráterig; látjátok tetteiket, törekvéseiket, erényeiket és emberi gyarlóságaikat, tehát a kérdésre megfelelhettek. Azt hiszem, helyettetek felelek, midőn mondom, miként a tapasztalás azt mutatja, hogy a kathol. papi testület épen nem idegen, nem betolakodott, nem jöttment nép, hanem annak tagjai saját fiainkból szemeltetnek ki, tehát a papok csont a mi csontunkból, vér a mi vérünkben; ők, mint azt Egerben mindenki látja és tudja, a lehető legjobb erkölcsi nevelés és hosszú tanulás által képeztetnek, tehát egyáltalán művelt, nevelt, tanult férfiak, kiknek hazaszerető magyar szív dobog bal oldalukon; az ő érdekek a nép lelki és testi java, tehát csak annyiban és azon értelemben különbözhetik avagy ellenkezhetik a mi képzelt érdekünkkel, mennyiben ők azt tanítják, hogy a lélek a fő dolog, mely előbbrevaló a test- és világnál, a világ fiai pedig mainapság azt hajtják, hogy a test, a világ, a pénz, a vagyon minden, a lélek semmi, mindig azt kiáltván: lélek, lélek!.. de hogyan élek?! — az ő geseftjök abban áll, hogy lelkeket vásároljanak.. a mennyországoknak, portékájok a tanítás, az üdvösség eszközeinek kiszolgáltatása és a jó példa, melyek segítségével azon nyerekednek, hogy az emberi társaságnak jó embereket, a hazá-

nak jó polgárokat, az anyaszentegyháznak jó keresztényeket, az örökéletnek mentül számtalanabb tagokat nyerjenek; e végből bejárják ők is falujokat vagy városukat, mint a batyus szatócs, de nem azért, hogy adjanak és vegyenek, ámitsanak és csaljanak, hanem hogy a betegeket vigasztalják, a haldoklókat megerősítsék, az elhúnytaknak végtisztességet adjanak, az ügyefogyottakat tanácssal, közbenjárással, segítséggel gyámolítsák, és minthogy a test lakhelye a léleknek, bőséges szeretettel iparkodnak gondoskodni a romlandó test elválhatatlan szenvedéseinek enyhítéséről is; és pedig e kereskedésüket annál több sikerrel folytatják, mentül nagyobb és olcsóbb kölcsönt nyert — bővebb sz. malasztot vett — egyik-másik a kifogyhatatlan bankból — Istentől; — az ő spekulációjok kiterjed az emberi tevékenység minden üdvös és hasznos terére, ágára, mindenütt a józan haladás előmozdítására törekedvén szóval és tettel, irással és példával; — ők pénzüket, jövedelmöket nem viszik ki az országból, hanem itthon költik el, csakhogy annak tetemes részét tőkésítik, és pedig hol nyiltan és köztudomásra, hol pedig titkon és alattomban magas kamatra adják kölcsön... Istennek, a jótettek ezerszeres visszafizetőjének; — ők végre velünk nem olvadhatnak össze, mert oly testületnek tagjai, mely a nép összes osztályaiból újonczozván magát, a vérség kötelékeivel szintúgy a nemzethez van fűzve mint más; melyben továbbá az előléptetés a tehetség és érdem szerint történik, el-

annyira, hogy míg például Rómában a szegény mósóné az ő fiában az egyháznak nagy pápát adott, nálunk a népnek nem egy polgári vagy földműves családjából jeles főpapok emelkedtek ki már akkor is, midőn még más téren a paraszt ember fia esküdt sem lehetett; mely végre hivatásánál, és hivatala gyakorlatánál fogva csakúgy ott találja magát a szegény ember szalmafedele alatt mint a nagy urak palotájában: következőkép tőlünk elkülönítve, különválva sohasem voltak, és így nincs is miben összeolvadniok, ha csak a casinok- és tánczvigalmakban, a színház- és korcsmákban nem, itt pedig csak nem kívánatos talán az összeolvadás? — Sőt inkább a papság az, mely a különböző osztályokat közvetíti, nálunk pedig, vagyis hazánkban, még azonfelül épen a papság látszik arra leginkább képesítve lenni, hogy a különböző nemzetiségek összetartását, egykor talán kibékítését sikeresen előmozdítsa, eszközölje.

Van mégis a papi testületnek egy nagy hibája, melyért méltán éri a megrovás, t. i. hogy tagjai nem a n g y a l o k, hanem e m b e r e k, tehát gyarlók, és mivel gyarlók, botlanak, hibáznak, olykor buknak! Nem akarjuk ezt sem tagadni, sem menteni; inkább szomorkodunk felette, s kérjük Istent az ő erősítő, gyámolító sz. malasztjáért. — Hanemhát a papság az ő polgártársaitól, kik őt meg- és elítélni ösztönözve és jogositva vélik magokat, azt mégis csak jogosan követelheti és méltán elvárhatja, hogy ítéletökben igazságosak és méltányosak legyenek. De

hát igazságos-e, méltányos-e az egyes tagok botlásaért, vagy akár bukásaért az egész testületet elítélni, sárral dobálni? — Vajjon, ha például egy tisztviselőre, egy törvényszéki bíróra, vagy egyik-másik népképviselőre rá bizonyulna, teszem, a megvesztegettetés büne — mint az nem régen Olaszországban történt, — elfogjuk-e azért kárhoztatni az egész tisztviselői, törvényszéki, avagy népképviselői testületet; rá nyomjuk-e ezen egész testületekre, s azok valamennyi tagjára a megvesztegethetőség bélyegét? — Miért számítják tehát, miért hánytorgatják némelyek mindig csak az egyes papok botlásait? miért nem veszik számba az összes papi testületnek tiszta irányát, igaz törekvéseit, jeles tetteit? miért nem veszik tekintetbe a papság minden megrovás, sőt a gyanu árnyékától is ment tagjainak sokaságát? Hiszen ha az egyesek hibája — szerintök — árnyéket vet az egész testületre, viszont kell, hogy az egyesek erénye, kitünősége meg fényt árasztson az egész testületre. Hányszor szólaltak fel például lapjaink panaszosan azért, hogy egyes külföldi kalandorok, betekintvén hazánkba, mint Istók Debreczenbe, és csupán állapotaink, népeletünk árnyoldalait figyelvén meg, utóbb ezek alapján egész hazánkra és nemzetünkre rásütötték a vadság, a barbarismus bélyegét! — Különbön kiválólag egy pont az, egy neme az erkölcsi botlásnak, melyért a világ a papságot gyanusítani, piszkolni, rágalmazni szereti, és nevezetes, hogy épen e pontra nézve a világ más

mértékekkel mér a maga, és mással a papok számára, mert sokszor önmagán megrovandónak sem tartja, ne mondjam megmosolyogja ugyanazt, mit a papnak szinte főbenjáró bűnül ró fel. Nem azért jeleztük, hoztuk fel ezen, fájdalom, gyakran tapasztalható ferde felfogást, mintha azt helyeselnők, vagy a papság fedezésére érvényesíteni akarnók, tehát azt követelnők, hogy azt, mire a világ magát gonoszul felszabadítja, a papnak se számítsa be; nem; az erkölcsiségnek örök érvényű elvei, törvényei vannak, melyek sem a papnak, sem a világnak nem hagynak fen semmi kibuvó ajtócskát; ezen elvek, ezen törvények szerint a bűn mindig bűn marad, bármily állapotu vagy hivatásu ember kövesse azt el, s a tettnek különböző körülményei csakis a beszámítás különböző fokait, a bűnnek nagyobb vagy kisebb súlyát alapítják meg; hanem azért figyelmeztettünk ama felfogásra, a kétféle mérték használatára, hogy a vakmerőn ítélők, a roszakaratu gáncsoskodók eljárásának következetlenségét, igaztalanságát ez oldalról is feltüntessük. A papság nem legyezi, nem bátorítja az egyesnek gyarlóságát, sőt inkább az ellen működik, int, óv, dorgál, büntet; ha tehát mégis győz a gyarlóság, s egyes tagja botlik, eltéved: az nem az ő szellemében, nem az ő iránya, oktatása, törvénye, szerkezete értelmében, hanem mindezeknek ellenére történik; következésképp azt az egész testületnek felróni, beszámítani akarni legalább is igaztalanság, vagy esztelenség volna. Vajjon ha egy, ha

10, vagy 20 ember hűtlenül odahagyja zászlóját, ezért esküszegőnek fogjuk-e tartani és hirdetni az egész zászlóaljat?! Egyébkint azokat, kik mindamelletts is hajlandók itélni és kárhozthatni, felhívjuk, hogy figyeljék, vigyázzák meg önmagukban és másokban az emberi természet hiányait és gyarlóságait, a testnek és világnak ösztöneit, ingereit és csábításait; gondolják meg, hogy azon erkölesi pontban, melyre czélzunk, fájdalom! legkönnyebb a bukás, legnehezebb a győzelem; nyuljanak aztán saját keblökbe, és ha úgy találják, hogy ők mentek minden büntől, s mindenkor győztesen harczoltak az emberi gyarlóság ellen, ám akkor, de csak akkor, dobjanak követ a papság eltévedt hibás tagjaira! . . .

Most már lássuk a feltett kérdést.

Midőn ezelőtt közel 180 évvel a pogány török Egerből kitakarodott, elgondolhatni, hogy itt csak romot, csak omladékot hagyott hátra. Az ostromkéséskivül a várral együtt a várost sem kimélte. És elgondolhatni, hogy e romok közt csakis maroknyi nép tanyázott. A város hajdani falának vonalát ismerjük, tehát a város akkori kiterjedése is ismeretes előttünk; már pedig ez maga szűkebb, csekélyebb volt, semhogy nagy sokaságot befogadhatott volna. Hogy a falakon kívül minden elpusztult, Almagyar és Tihamér egykori faluknak sorsa is mutatja, melyek úgyszólván a város falai alatt feküdtek, és mai nap még helyök, nyomuk sem található. A megfo-

gyott lakosságnak vagyoni állapota is alig lehetett virágzó, mert hiszen a török zsarolásai ismeretesek; az ország akkori állapotában pedig szükségkép minden iparnak pangania, minden közlekedésnek akadályozva kellett lennie. — És mivé lett Eger 180 év alatt? A ki látja, nem minden vizsgálatlás nélkül fogja bevallani: hogy Eger türhető vidéki várossá fejlődött, melyet számos nagyszerű, jórészben a közjónak, a művelődésnek és jótékonyságnak szentelt épületek, fürdők, pompás sétakert, kegyeletes gonddal és költséggel fentartott vár-rom stb. díszítenek, s melynek nagy területen elnyuló utcáit és házait 20,000 főre menő és nagyszámu iparost — mesterembert — számláló lakosság élénkiti, mely sorsához képest illendően, csinosan ruházkodik, elég jól táplálkozik, sőt, — ha a sokfelé hangzó zene, a számos mulatóhelyek s pinczékbeni barátságos összejövetelek, meg a zajos utcai kurjongatások után itélni lehet, — vidám, elégedett életet él . .

És minek köszöni Eger város ezen emelkedését; minek köszöni, hogy a török kiűzetése után felüdült, s ott nem maradt, vagy oda nem sülyedt, hol számos más, egykor erősített városok maradtak, vagy hova sülyedtek? talán határa gazdagságának és termékenységének, kitünő iparának, vagy élénk kereskedésének? Egyiknek sem. Határa boron és zöldségen kívül mit sem ad: kenyérét a piacon aratja . . készpénzen. Bora ugyan bőven van, és kitünő, sőt, nézetünk szerint, egyetlen lehetne a maga nemében;

de ha elgondoljuk, hogy napjainkban is, midőn az utak és egyéb szállítási eszközök annyira javultak, szaporodtak, pinczénkben hever borunk, hacsak magunk meg nem iszszuk: be fogjuk látni, hogy a régibb időkben Egert a bor gazdaggá nem tehetette. Ipara még csak a gyermekkor pólyáiból fejledez; de különben is kedvezőtlen fekvésénél fogva kívül esvén minden nagyobb és fontosabb kereskedelmi vonalon, ipara és kereskedése ekkorig jóformán csak a helybeli szükség fedezésére szoritkozik. Minek köszöni tehát Eger az ő emelkedését? Megmondjuk mi, kedves polgártársaink, és pedig nyíltan és igazán: hogy Eger város az ő emelkedését, az ő jólétét ha nem egészen, bizonyára legnagyobb részben annak köszöni, mert egy nagy egyházi megyének székhelye, fővárosa; mert eleitől fogva püspöke, utóbb érseke és káptalanja, szóval papsága volt és van. Igenis, a török kiűzetése óta a papság újból alkotta Egert, nélküle a város soha oda nem fejlődött volna, a hol áll; és ismét a papság nélkül szükségkép hanyatlásnak indulna. Mindezt be fogjuk bizonyítani.

Kit az előítélet, vagy szenvedély elfogulttá nem tett; kinek szemei lévén, látni, fülei lévén, hallani akar, és az igazságnak hódolni tud, csak úgy befogja vallani, mint mi, hogy mindaz, mi Egerben szép és nagyszerű van, mivel Eger város közhasznu intézetek-s épületekben, templomokban, iskolák-s növelékben, jótékony intézetekben, sőt magazin- és ka-

szárnyákban bir, a papság műve, a papság érdeme, elannyira, hogy e részben csupán két kivételt ismerünk, t. i. a szegények házának — ispitálynak — egy részét, és a Barkóczy kaszárnyát. Még számos magán épület is, és nem egy jobbmodú családnak vagy onossága papi pénzből keletkezett, vagy legalább a papságnál, vagy a papság által emelt és alapított intézeteknél viselt hivatalokból, avagy ugyanonnan nyert segély-, vagy hasznos kölcsönből vette hol kezdetét, hol gyarapodását, — és talán egy némelynek nem lett volna utóbb annyi módja és tehetsége a papság ellen torzsonkodni, ha papi hivatal, avagy rokonság meg nem vetette volna az ő polgári állásának alapját, — vagy papi pénzen nyert iskolázás ki nem emelte volna sorsából . . .

Mindezek, miket elésoroltunk, tények, azaz oly köztudomásra lévő valósággal megtörtént dolgok, melyeket tagadni vagy kétségbe vonni nem lehet, és melyek bizonyítják, hogy a papság a múltban legnagyobb jótévője volt Egernek, mert javán a legfőbb mértékben munkálkodott; mi által ismét a jelen s jövőt is megalapította. De mi nem elégszünk meg azzal, hogy így általánosan mutassuk fel a dolgot; nem; mi számokkal fogunk bizonyítani; úgyis mai nap sokan azt hajtják, hogy csak számokkal lehet igazán és kétségtelenül bizonyítani.

Az épületek, melyeket a papság Egerben emelt, s melyeknek nagy része a közjóra van szentelve, megközelítő becs szerint mintegy 4—5,000,000 fítot

képviselnek, megérnek ; oly összeg, oly summa, mennyit a papság Egerből, vagyis egri javadalmaiból, jövedelmeiből a töröknek kivonulásától számítva mai napig mindössze aligha vett be! — pedig ezen épületek fentartására, az intézetek ellátására még azonfelül nagy tőkét is kellett alapítani . . Miként már elébb is megjegyeztük, nem akarjuk a magasabb, a szellemi hasznot, mi a városra a papság által emelt épületek s intézetek által vallási, tudományos, szépízlési stb. tekintetben árasztatik, ez úttal részletezni, hanem csak az anyagi, a kézzelfogható hasznot, a pénzt tartjuk szem előtt, mi ez uton a városba szivárog, vagy itt annak lakossága által megtakaríttatik. Ez oldalról tekintve a dolgot, világos, és a legegyszerűbb ember is belátja, hogy midőn ezen épületek emeltettek, ez által roppant pénzösszegek jöttek forgalomba a lakosság között, sok iparos — mesterember — édesgettetett ide, kereset volt bőven, és eként a lakosság száma és vagyonossága gyarapodott. De nemcsak az első építkezés jövedelmezett a lakoságnak ; az emelt épületek folyton-folyvást keresetet nyújtanak, mert azoknak fentartása tetemes költséggel jár, szép pénzt hoz évenként forgalomba az egriek, különösen az iparosok közt. — Másrészt a fennálló intézetek a megtakarítást is elősegítik, mert Eger város a papság buzgósa és bőkezűsége folytán annyira el van látva minden hasznos és szükséges intézetekkel, hogy sorsát sok más város megirigyelhetné. —

Szóljunk-e szebbnél szebb templomainkról, melyek a nap csaknem minden órájában tárva vannak a keresztény hivek előtt, meghíván őket Isten dicsőretének zengedezésére, a hit szentséges titkaiban való részvételre. Igaz, Isten háza nem helye a pénzkeresetnek, de midőn emeltetett, nemcsak nem terhelte a város lakosságát, hanem inkább keresetet nyújtott neki, valamint fentartása, díszének eszközlése jelenleg is pénzt hoz forgalomba; meg ama nagyszámu vidékiek is, kik ajtatoskodás végett ide zarándokolnak, pénzt hoznak be. — Lehet, hogy akadnak emberek, kik azt mondják nektek: minek az a sok templom? — nekik persze egy sem kellene, és ez az ő dolguk; de hogy miért akarnák másoktól is eldisputálni, azt a hit és társadalom érdekében joggal kérhetnök tőlök. Különben vigyázatok rájok, és tapasztalni fogjátok, hogy a ki ma azt mondja: minek az templom? holnap azt fogja mondani: minek az Isten?!

Ha iskoláinkat tekintjük: az egi polgár azon ritka szerencsés helyzetben van, hogy fiát a hóstyai iskolától kezdve, melyet Pyrker érsek épített, a gymnasiumon és lyceumon keresztül végig iskoláztathatja minden különös költség nélkül, nemcsak, de sőt ha a fiu kitűnik, még ösztöndíjat — stipendiumot — is nyerhet, és akkor nem ő fizet, hanem úgyszólván, neki fizetnek azért, hogy fiát iskoláztatja; holott sok más város és vidék lakója csak na y költséggel és fáradsággal birja gyermekét ide-

gen helyütt taníttatni. A leánygyermek hasonlóan ingyen vesznek négy osztályon át oktatást az angol-kisasszonyok ügyes és szeretetteljes vezetése alatt. Azoknak, kik ezen kedvező körülményt kevesre becsülik, s nem akarják belátni, mily jó dolog az ingyeniskola, egy példát hozok fel saját tapasztalásomból. Ismertem az alföld egyik kis városában egy zsidót, ki ugyan idővel még milliomos lehet, de akkoriban szegény volt, mert egy kis szatócsboltocskából állott minden vagyona, hol masinát, czukrot, tarka kendőt s több ilyenfélét árulgatott; meg aztán mellékesen szíjgyártó munkát foltozgatott. E szegény zsidónak két kis fia járt a helybeli zsidó-iskolába, s apjuk ezért az iskola költségeihez évenként 24 pfrot fizetett; de fizette azt szívesen, és mint nekem mondá, bármint szűkölje meg más egyébben e költséget, odaadja inkább az utolsóját is, csak gyermekei oktatást vegyenek. Ime a példa; Eger keresztény polgárai, tartsátok szem előtt!

Végre, ha az emberi élet leggyakoribb, legsúlyosabb csapásait, a nyomort és betegséget vesszük figyelembe, nálunk ezeknek enyhítéséről is bőven gondoskodott a papság felebaráti szeretete. Ékesen szóló bizonyítványai ennek az irgalmasok — misérék — nagy terjedelmű kórháza, a sz. Vincze szűzei, az önfeláldozó szeretet eme tiszteletre gerjesztő szolgálóinak kezelése alatt levő női kóroda és szegények intézete, a szegény-ügyi bizottság rendelkezése alatti alapítványok. Szívesen elismerjük s kellő méltány-

lással emeljük ki, hogy e részben Eger város jóllelt lakosainak is nagy érdemök van; mennyiben az ispitály-épület egy része Egernek egy világi rendü fia hagyományából emelkedett, és az alapítványi tőkének két ötödrésze szinte Eger polgárainak kegyeletes adományaiból keletkezett. Különben ki számlálhatná elő azon számos és bő forrásokat, melyekből Egerben a szűkölködő és szenvedő felebarát részére a segély csergedez ! . . .

Ugy de mi azt igértük, hogy számokkal fogunk bizonyítani. Beváltjuk szavunkat, és kimutatjuk azon összegeket, melyek a papság utján és a papság által emelt intézetek utján Egerbe évenként beszivárognak, s Eger lakossága között forgalomba hozatnak.

Először is, tekintve a már felebb felemlített épületeket, tudvalevőleg azokat fentartani, időnkint javítani, újítani kell. E fentartás költségeit hozzávetőleg úgy állapítjuk meg, hogy az épületekben fekvő tőkének 5⁰/₀-es kamatát felvén, ezen kamatnak 10⁰/₀-ét gondoljuk fentartási költségül tekinthetni. A mi is kerek számmal tesz 20,000 frtot.

2. Az érsekség részéről, az érseki udvartartásra, helybeli kezelési költségekre, helybeli tiszték, nyugdíjasok, cselédekre, istentiszteleti czélokra, és egyéb szolgálatok fejében kiadatik és helyben forgalomba kerül kerek számmal évenként 40,000 frt.

3. A káptalan hasonló czélokra — a háztartási költségek kivételével — testületileg kiad helyben évenként 28,000 frt.

4. Minden egyes kanonok háztartása belekerül évenként 4,000 frtba, tehát az összes káptalanbeliek részéről forgalomba jő évenként 56,000 frt.
5. A helyben alkalmazva levő 30 világi pap, feltéve, hogy mindenik elkölt évenként 300 forintot, együttvéve költ Egerben 9,000 frtot.
6. A papnövelde — seminarium — évi háztartása bele kerül 18,000 frtba.
7. Az ifjak nevelő intézete évi költsége rámegey 6,000 frtra.
8. Az angolkisasszonyok nevelő-intézete mintegy 30 vidéki növendékével forgalomba hoz évenként legalább 14,000 frtot.
9. Az irgalmas-rendnek háztartása, és az általa kezelt jótékony kórház ellátása évenként belekerül 10,000 frtba.
10. Az irgalmas-nének vezetése alatt levő szegényintézet és női kórház évi költségei rámennek 5,000 frtra.
11. A cisterci rendnek háztartása s a gymnasium költségeinek fedezése évenként kíván mintegy 25,000 frtot.
12. A többi három szerzetesház évi kiadása együttvéve teszen mintegy 11,000 frtot.
13. A lyceum- és tanítóképezdénél, úgy az alapítványi kezelő hivatalnál, főegyháznál stb. alkalmazott világi személyzetre és egyéb szükségletekre, úgy a tanuló ifjak jutalmai s ösztöndíjaira kiadatik évenként 15,000 frt.

14. A lyceumi nyomda forgalomba hoz évenként kerek számmal 4,000 frtot.

15. A házi szegények s egyéb ügyefogyottak segélyezésére — meghatározott alapokból, tehát az egyesek magán adakozásait ide nem számítva — kiosztatik évenként kerek számmal . . . 4,000 frt.

16. A papság által emelt iskolák, lyceum, gymnasium és tanítóképezde tanuló ifjúságának száma mintegy 6—700-ra rugván, ha felvesszük, hogy ezen ifjúság közt 400 vidéki van, és felteszük, hogy ezek fejenként kosztra, ruházatra s egyéb szükségük fedezésére 200 frtot hoznak a városba, ez uton, vagyis az intézeteink által ide vonzott ifjúság útján befoly Egerbe évenként 80,000 frt. Mindezek összevéve 345,000 frtnyi roppant összeget adnak, és azt jelentik, azt bizonyítják, hogy Eger lakosságának évenként 345,000 frtnyi haszna van abból, hogy érseke, káptalana, szóval, papsága van, vagyis, hogy Eger az egyházmegyének fővárosa, a papságnak székhelye; és viszont azt is mutatják, hogy Eger lakosságának évi keresete, ha a papság itt nem székelne, 345,000 frttal kevesebb volna! Pedig megjegyztetni kívánjuk, hogy mellőztünk egyet és mást, mi az általunk igazolt összeget még tetemesen emelte volna. Mellőztük például felszámítani azt, mit kifogyhatatlan kegyességü és bőkezűségü érsekatyánk, úgy a főkáptalan részint testületileg, részint egyenként a szegényeknek kiosztanak; szegény, de jó igyekezetü tanuló ifjak gyámolítására s egyéb jó czé-

lokra fordítanak ; mit a többi papság is, a világi úgy mint a szerzetes, a felebaráti szeretetnek áldozatul hoz. Hadd legyenek ezek fedezve az evangéliomi titok fátyolával, melynek védelme alatt — „nem tudja a balkéz, mit a jobb teszi.“ . . . Elhallgattuk azt is, mit az egyházmegyei lelkipásztorkodó papság, mely főpásztorával folytonos közlekedésben lévén, Egert sűrűn látogatja, ide behoz, itt elkölt. Szóljanak erről városunk iparosai, a kereskedők és mesteremberek . . .

Számaink, melyeket használtunk, nem csálnak, részint mert minden okunk van adataink megbízhatóságában megnyugodni, részint pedig, mert kerekszámokat használván, nemcsak nem toldottuk meg a számokat, sőt ellenkezőleg elhagytuk a töredékeket, nemcsak százásokat, hanem több helyütt az ezresekét is. — És e számok hangosan beszélnek ! — s mi Eger józan és értelmes polgárait bizzuk, hogy ítéljék meg az előadottakból, hasznára avagy kárára volt-e és van-e Egernek a papság ? és vegyék figyelembe, mit tesz az, midőn egy város évi 345,000 frt biztos pénzforgalomra, biztos keresetre számíthat, és mit tenne, mennyire megérezné, megsajogná Eger, ha attól elűttenék, elesnék ! .

Azonban nemcsak a múltban hozta meg a papság Eger javára az ő nagyszerű áldozatait, és alapította meg ez által a városnak jelen és jövő jólétét ; napjainkban sem rövidült meg az ő jótékony keze, nem szűnt meg szeretete, buzgósága e város java

iránt, daczára a közelebb lefolyt idők nagy veszteségeinek, s a szintén gyökerestül megváltozott viszonyoknak. Alig van városunk legújabb történetében is év, mely a papságnak a város javára irányzott nem tettét, hozott áldozatát ne mutatná fel. Szabadjon polgártársainknak egynémelyeket emlékökbe visszaidéznünk azokból, mik 1850 óta történtek. Csak a tetemesebbekre és olyanokra fogunk vonatkozni, melyek köztudomásra vannak.

Tudva van, hogy 1850-ben a nagyobb számú katonaságnak a polgárok terheltetése nélküli elhelyezhetése tekintetéből a káptalan az egykori „Szarvas“ nevű vendéglőt a városnak adományozta. Nem mondunk sokat, ha ezen épületet, a hozzátartozandóságokkal együtt 25,000 ftra becsüljük. Be jó lett volna dologháznak. 1851 vagy 1852-ben történt, hogy Fejér János cz. kanonok vagyonának általános örökösévé Eger várost, illetőleg az itt felállítandó dologházat tette. Miről különben — mellesleg szólva — csak annyit tudunk, hogy még mindig nem áll, tehát alkalmasint fekszik, de a jó oldalán-e, azt nem tudjuk.

Szintén 1852-ben Érsek öexcellentiája felállította az angol-kisasszonyok nevelő-intézetét, s ezáltal Egernek és a vidéknek egy régen érzett szükségét pótolta; egyszersmind, mint felebb láttuk, a város pénzforgalmát szaporította.

Ugyanez idő tájban jött létre a dézsma-váltásági egyesség a volt földesuraság és a város között. Jó

lesz ezen egyességnél kissé megállapodnunk. Tudvalevőleg ezen egyességi szerződés értelmében 50,000 pftot kötelezett a város a volt földesuraságnak, s ez viszont lemondott a borkilenczetről, és átengedett a városnak 1,470 holdnyi fölterületet, legnagyobbbrészt legelőbeli külsőségben, de részben ezelőtt census alatt volt belsőségben is. Minthogy azonban a kötelezett 50,000 pftból 10,000 pftot Érsek őexcellentiája a városnak a hóstyai iskolák javára oda ajándékozott, a tulajdonképeni tetteleges váltság-összeg 40,000 pftot, vagy is 42,000 o. é. ftot tett. És mit nyert ezen 42,000 ftért a város? Megnyerte először a borkilenczedet, mi közép-termés mellett, közép kerek-számítással tett évenként 3,750 akót, tehát adott, — akóját az 1850—1860 közti legkisebb közép-ár szerint 4 frtra véve, — évenként 15,000 ft jövedelmet; mit 5⁰/₀-es kamatként felvéve, a borkilenczed 300,000 ft tőkét képviselt. Továbbá nyert a város 1,470 hold földet, holdját egyremásra 50 fttal számítva, a földekben nyert 73,500 frt tőkét. Már, minthogy bármely haszonvétel megváltásánál nem az évi haszon, hanem annak tőkéje kárpótolandó, világos, hogy midőn a város 373,500 ft. helyett 42,000 ftot fizetett kárpótlásul, a nyert és kárpótolandó tőkének csak $\frac{1}{9}$ részét fizette meg. Még többet engedünk, s azok ellenében, kik azt vetnék ellenünk, hogy a váltság tárgyai felett per folyt, a nélkül, hogy a per érdemébe ereszkednének, viszont megjegyezzük, miként alig tudunk méltányosabb peregyességet képzelni, mint

midőn a felek a követelésnek feléről lemondanak. Ugyde a szóban levő egyességben a volt földesuraság a követelésnek nem feléről, hanem nyolcz kilenchez részéről mondott le! Ám mutasson fel nekünk valaki e magyar haza területén egyességet, mely az egyik félnek oly előnyös, a másik részről pedig oly engedelkeny lenne, mint az egri váltsági szerződés,— és mégis akadnak emberek, kik még ezen váltsági szerződést is a papság ellen iparkodnak fordítani az értetlenebbek előtt! — Az is köztudomásu dolog, hogy a mi földje az érsekségnek és káptalannak az egyesség után az egri határban még megmaradt, azt nagyrészben Eger lakosai használják, megszábott csekély évi haszonbér mellett. Ám nézzünk körül, adnak-e a világi birtokosok, nemcsak az egri, hanem az alsó és felső szomszéd határookban is egy hold jó földet haszonbérbe 8 ftért?!

1856—57-ben az angolkisasszonyok intézete a homlokzati emelettel és a kápolnával nagyobbított. Az erre költött mintegy 45—50,000 frt nagyrészben a helybeli lakosság keresetét szaporította.

1858-ban behozattak sz. Vincze szüzei, a szeretetnek ezen áldott leányai, kiknek bámulatos önfelaldozása, határt nem ismerő felebaráti szeretete a szegények és betegek szolgálatában, már is kivívta Eger derék polgárainak közelismerését, és viszont ezen elismeréssel tiszteletet vivott ki magának a polgárság.

1859-ben megalakult a legényegylet, mely hogy

az iparos osztályra, és így közvetve az emberi társaságra nézve bő, üdvös gyümölcsöt hozzon, a polgárság részvététől, közremunkálásától függ. Tudva van, hogy az egyesület, egyéb pénzbeli gyámolításon felül, érsekatyánk kegyéből, s a káptalan hozzájárultával, saját több ezret érő házat nyert ajándékol.

1861—62-ben főtemplomunk külseje kijavított, részben megújított és tere szabályoztatott, mi az érseknek és káptalannak több mint 50,000 forintjába került.

Felemlítsük-e az 186³/₄ évi inség gyászos napjait, — örvendetes jótékony jeleneteit? Nem. Megszokta ugyan Eger a papság jótéteményeit úgy tekinteni, mint kötelességszerűt, mint valami tartozás-félét, mit megköszönni is felesleges; azonban az 186³/₄ év folytán mégis bőségesen gyűjtötte össze a jótékonyaság anyyala a hála könyvek drága gyöngyeit és a szívből fakadt áldás fohászait, hogy azokat, mint kedves illatu áldozatot, a szeretet Istenének bemutassa . . .

Van még egy, a papság áldozatkészsége és buzgótsága által előállított felettébb előnyös, hasznos körülménye Egernek, mely anyagi jólétét hathatósan támogatja. Értjük az alapítványi kölcsön-tőkék kedvezményét. Hogy az ipar és gazdálkodás bármely ágának emelésére, a vagyonosodás előmozdítására a legnagyobb befolyással van az, ha az emberek olcsó tőkékhez juthatnak, azaz mérsékelt törvényes kamatra, s huzamosabb időre kölcsön pénzt kaphatnak,

azt mai nap mindenki tudja, mindenki érzi. És ime, e tekintetben Eger lakossága a legkedvezőbb helyzetben van, mert az alapítványokból — a fundációból — nemcsak a törvényes 6⁰/₀ kamatra kap kölcsön pénzt, hanem ha a kamatot fizeti, a tőkéért nem háborgatják, s az, a kellő biztosíték fenléte mellett, átmehet apáról fiúra, eladóról vevőre. Hogy e kedvező körülménynek kedvező hatása is van, onnan is kitünik, mert adás-vevés esetében rendszeren az első kérdés az, hogy „van-e rajta fundacio?” és ha van, a birtok becsesebbnek tekintik, könnyebben, hamarabb talál vevőt. Ki tudná megmondani, hány százezer forint ily alapítványi pénz fekszik az egeri birtokokon, a nélkül, hogy a 6⁰/₀ kamaton túl egy fillérrel is terhelné, avagy háborítaná, nyugtalanítaná a birtokost?! — Nem részletezzük e pontot, hiszen Eger város polgárai közt igen igen sokan vannak, kik szavaink igazságát saját tapasztalásukból ismerik, s nekünk ha akarnak, bizonyosságot tehetnek . . .

Ime, kedves polgártársak, Egernek derék lakosai! ítéljete most már tinmagatok, ítéljete meg: hasznára vagy kárára van-e Egernek a papság? — de ítéljete másrészt azok felett is, kik titeket azzal ámitanak, hogy a papság a városnak roszakarója, a népnek ellensége! Mit? hát ellenség az, a városnak roszakarója az, ki javatokra, a város közjávára ennyit tett és tesz, ennyit áldozott és áldoz?! Oh! ha ily tettekben áll, ily tettekben nyilatkozik az ellenséges indulat, a roszaka-

rat, akkor azt kell Egernek kívánnom, bár az egész világ ellensége volna! — Hanem hát ezeket megértve, most már fordúljatok ti is azokhoz a népbol-dogítókhöz — vagy talán népbolondítókhöz — kik titeket a templomok odahagyására, a papok igájának lerázására, a kathol. hittől, ezen apáitoktól rátok ma-radt legdrágább kincstől való elszakadásra csábíta-nak, lázítanak, kik nektek azt hazudják, hogy a pa-pok, meg az ő embereik nem képviselnék híven a ti érdekeiteket sőt károtokra dolgoznának, — fordúl-jatok hozzájuk és kérdezzétek meg őket: hogy hát ők mit tettek a város javára? mutas-sák fel tetteiket, és áldozataikat, mutassák meg az intézeteket, melyeket emeltek, az ezreket, melyeket a városba szivárogtatnak, köztetek forgalomba hoz-nak! — Gyümölcsseiről ismerjük meg a fát; tettei után ítéljük meg az embert. Nemde esztelenség volna azt mondani, hogy a fa, mely nemes gyümölcsöt és bőségesen terem, vad és terméketlen fa, s ki kell ir-tani? Minek hisztek tehát azon szájjas lázítóknak, kik nektek azt mondják, hogy a papság, mely csak-nem minden tehetségét e város javára szenteli, mely minden jó és hasznos dolognak, vállalatnak tetemes terhét önkényt viseli, mely felebarátjának minden inségére, minden szenvedésére a részvét, szeretet és irgalom balzsamát csepegteti, hogy, mondom, ez a papság a népnek ellensége, roszakarója, — oly vad és terméketlen fa, melyet el kell pusztítani? Valóban megfoghatatlan elfogúltság és a józan ítéletnek tel-

jes hiánya kell hozzá azt képzelni, vagy állítani, hogy az, ki a másiknak érdekével, javával folytonosan foglalkozik, erejét, tehetségét annak előmozdítására szenteli, ugyanannak a másiknak rosza karója, ellensége legyen. Ily csodát, ily megfejthetetlen tüneményt még nem mutatott fel az emberi természet és történet. És mégis azt mondják nektek, hogy a papok, meg azoknak embereik a ti valódi érdekeiteket híven nem képviselnék, ellenetek dolgoznának! . Sőt inkább, minthogy az ő érdekek és törekvésök — miként azt tettel igazolják — épen a ti javatokra irányúl, s ezért senkitől még csak köszönetet sem várnak, sőt még a hálátlanságot is újabb jóval viszonozzák: épen ők a ti legőszintébb, leghívebb, önhaszonleséstől legtisztább jóakaróitok, barátaitok . . .

Ugy de — azt mondják nektek — a papoknak sok pénzök van, kötelességök jót tenni. — Igaz, a papság kötelességének ismeri jót tenni, csak-hogy ha e kötelességről tiszta felfogást akarunk szerezni, meg kell gondolnunk: hogy 1) e kötelesség nemcsak a papokra szól, hanem minden emberre, kinekinek tehetségéhez képest; — 2) e kötelesség nincs megírva a világi törvénykönyvben, sem azoknak törvénykönyvében, kik azt leginkább hánytorgatják, hanem egy szentebb törvénykönyvben, mely az egész világra, minden emberre szól, de melyet ők forgatnak legkevesebbet, — az evangéliomban; — 3) e kötelesség teljesítéséről nem

számolunk a világi biráknak, hanem saját lelkiismeretünknek és Istenünknek; — 4) habár áll is az, hogy az egyház az ő pappainak kötelességökké teszi, hogy jövedelmeik feleslegét jó célra, t. i. Isten dicsőségére s embertársaik javára fordítsák: de az sehol sincs megírva, hogy az egri papság az ő jövedelmének, tehetségének legnagyobb részét éppen Egernek, és csak Egernek szentelje, és nem más helyeknek is, mint például, hogy messze ne menjünk, Gyöngyösnek, vagy Miskolcznak. Ha szorosán vett kötelességről beszélünk, azt okadatolnunk is kell, azaz, ha valaki azt mondja, hogy a papságnak kötelessége mindazt tenni Egerért és Eger javára, a mit tett, ennek okát fogjuk kérdeni. Okául pedig legfelebb annyit mondhatnak, hogy a papság Egerben földesúr volt, tehát Egerből hasznot húzott. Ugy de, mint fentebb kimutattuk, a papság többet tett Egernek, mint mennyi hasznot, jövedelmet egri javadalmaiból húzott; mainap pedig, ha jótékonyságát egri jövedelméhez akarja arányosítani, ahoz szabni, biztosan mondhatjuk, hogy aligha foghat Eger javára ezreket áldozni. — Azután mi ugyan nem vizsgáltuk sem Ő kegyelmességének az érseknek, sem a főkáptalannak a kasszáját, de annyit mégis tudunk, hogy másoknak is van és pedig sokaknak sok pénzök, sok jövedelmök, sokaknak több mint az egri érseknek és káptalannak, és figyeljete csak rá, mit és mennyit áldoznak tehetségökhöz képest a közjóra, intézetekre, szegé-

nyekre, kórházakra. Nemcsak a birtokosokra czélzunk, hanem szemünk előtt vannak a nagy bankárok, kiknek sokszor egy 24 óra nagyobb profitot hoz, mint mennyit az egri érsek egy év alatt bevesz, és mit gondoltok, áldoztak-e ők valamenynyien összevéve 14 év alatt 390 ezer forintot a közjóra, mint az egri érsek? —

Azt is mondják nektek: hogy a papok sokszor hasztalanul elfecsérlik, sokszor rosztokra költik pénzüket. Van valami a dologban; hiába, az az emberi gyarlóság ott ólálkodik mindenütt, belekeveredik minden emberi dologba, s így történik aztán, hogy bizony papok is hánynak ki pénzt sokszor hasztalanul, sokszor pedig helytelenül is, mint például, mikor egyikmásk egészen az ő családjának él, annak mintegy tisztartójává teszi magát, és csak azon van, hogy megkuporgatott, a valódi jó ezélektől gonoszúl elvont pénzével atyjafiait sorukból kiemelje, a bakról a hintóba ültesse és urrá tegye; a kikkől azután vajmi sokszor a leg-hálátlanabb, legdühösebb papfalók válnak. Nem tapasztaltatok? . . De hát csak a papok hibásak e részben, csak ők költik el helytelenül a pénzüket? azok pedig, kik őket leczkértetni bátorkodnak, jobbak? pénzüket mindig jól használják? mindig jó helyre teszik? Vigyázzátok csak meg őket, majd meglátjátok.

Azt is mondták már nektek: el kell venni a papok jószágát. — De hát miért csak a

papokét, miért nem a világiakét is? vagy talán lopták a papok, a mijök van, avagy igazságtalanúl, erőhatalommal kerítették birtokukba, mint sok nemes ur a régi időben? talán geseftelés, uzsora által csalták, gonoszúl szerezték? — Nem; a papság ép oly joggal bírja az ő jószágait, mint a világiak a magokét; ép oly igaz keresmények azok nekik, mint bárkié a föld hátán; ha tehát azokat el lehet venni, miért ne a másokét is? — Nem; a papság jószágát jogosan törvényesen elvenni nem lehet, hanem csak jogtalanúl elrabolni. És mit gondoltok, ha e jogtalan rablás megtörténnék, mint azt már egynémely országban a forradalom végbevitte, lesz abból nektek valami hasznotok? vagy azt hiszitek, hogy majd el fogjuk azt osztani magunk közt? Dehogy fogjuk; kótyavetyére kerül, és potom pénzért a pénztőzsérek kezére jut, tehát nálunk, hol másnak pénze nincs, az idegeneké és zsidóké lesz, mint az másutt is történt, — lesz tehát sem a papé, sem a miénk, hanem a másé, a pénzt pedig elviszi az Hát ti mit nyertek vele? Azt, hogy minekutána a papok hivataluknál fogva szántásból, vetésből, kapálásból, vagy csizmafoltozásból nem élhetnek, fizetést kellene akkor nekik adni, persze nem nagyot, de mégis olyat a milyet; de hát honnan? — hát bizony csak édes mindnyájunk zsebéből, azaz meglesz az adónak egy új rovata, egygyel tarkább lesz az adókönyvecske, mint az másutt is tör-

tént. Ugy lehet, akad olyan népboldogító, a ki erre azt mondja, hogy hát nem kell pap, minek a pap; — helyesen, polgártárs! ha pap nem kell, természetesen templom sem kell, végre Isten sem kell, s akkor aztán bekövetkezik az a véghetetlen nagy boldogság, melyből még tán mennyországba sem kívánkoznánk?! Ments Isten. — De mit nyerne különösen Eger, ha a papság javait elrabolni sikerülne? Példából mutatom meg nektek. Salzburg érseki város Felső-Ausztriában. Érsekei egész e század elejéig egyszersmind német birodalmi fejedelmek voltak és roppant jövedelmet húztak. A város, melyet számos nagyszerű épületekkel, műemlékekkel díszesítettek, annyira virágzott alattok, hogy 60,000 lakost számlált. Azonban e század elején megszűnt az érsek fejedelem lenni, elesett nagy birtokaitól és elég szűken kiszabott fizetést kapott. Mindennek alig 60 éve, és tudjátok-e mi lett Salzburgból ezen 60 év alatt? Lett egy régi, magát túlélte vidéki városka, melyben jelenleg 13—14,000 lakosból áll a népesség; pedig Salzburgnak többnemű gyárjai vannak; azonfelül vidékének rendkívüli szépsége, és a városnak régi emlékei ezerenkint vonják oda nyaratszaka az idegen utazókat. . . Ime, polgártársak! e tükörben láthatjátok Eger jövő sorsát azon esetre, ha a ti irigy népboldogítóitok ohajtása teljesülne. Ezen szomorú esetben természetesen nem tehetne többé a papság semmit a város javára, még a meglevőt sem volna képes fentartani, annálke-

vésbbé gyarapítani. Az érsek elkölthetne évenként talán vagy 6,000 frtot, a káptalan vagy 15,000 frtot, az intézetek rendre alábbszállnának, és bátran feltehető, hogy évenként legalább egypár százezer forinttal kevesebb folyna be a városba. Hát még a szegényeknek mennyire fel fogna kopni az állók; a birtokosok meg hol vennének pénzt a fundáció fedezésére !!

Alkalmasint azt is hallottátok már, hogy „maradjon a pap a breviarium mellett, ne avatkozzék a világi dolgokba.“ Hogy ne hallottátok volna, hisz újságból is olvasták nektek; már pedig az csak igaztán, a mit kinyomtatnak? Dehogy igaz, dehogy igaz; lássátok, az a papiros olyan béketűrő portéka, hogy arra szintűgy rá lehet nyomtatni a legnagyobb esztelenséget és hazudságot is, mint a legszentebb igazságot, és bizony nyomtatnak is arra sok bolondot. Ne adjatok hát hitelt annak a szónak, hogy mind igaznak kell annak lenni, a mit kinyomtatnak; hanem inkább vizsgáljátok meg jól, a mit olvastok, és ha csak lehet, nézzétek meg azt is, a ki irta. Azt mondták nektek, maradjon a pap a breviarium mellett, a mi talán annyit jelentene, hogy teljesitse a maga kötelességét. És ez, ha csakugyan így kell érteni, nem rosszul van mondva, mert bizonyos igaz az, hogy a papnak első és legfontosabb kötelessége a maga hivatalát teljesíteni; — de már annak, a mit tovább mondtak, hogy t. i. „ne avatkozzék a világi dolgok-

ba“, annak már mégis csak megkérdjük az okát. Talán a pap, épen azért mert pap, megszünt polgár lenni és elvesztette a polgári jogokat? Ezt, úgy véljük, az az ur sem hiszi, ki a breviariumnak oly nagy pártfogójává csapott fel; mert hiszen tudja ő azt igen jól, hogy a papok csak úgy viselnek minden polgári terhet mint mások, tehát csak úgy megilletik őket a polgári jogok is mint másokat; mert a dolog rendje szerint a jogoknak terhek, a terheknek meg jogok felelnek meg. — Vagy talán nincs hozzá tudományuk a papoknak? Mintha bizony azok, kik a papságot oly nagyon szeretnék leszorítani a közügyek teréről, kanállal szednék be a tudományt; a papnak pedig tiltva volna a tudomány közös forrásából meríteni! A mint azt más megtanulja, épen úgy megtanulhatja a pap is, pedig hát — mint tudjátok — a jó pap holtig tanul. — De talán nincs elég bátorságuk, mert a kormány emberei? A papság mindenestre tisztelettel hajol meg a hatalom és annak legfelsőbb képviselője, a király előtt; de hogy bátorsága van a haza és nemzet igazságos ügyeit védeni, azt számos példákkal lehet igazolni; minthogy pedig kényes dolog az élők példáját feltüntetni, mondjátok meg annak a breviariumtisztelő úrnak, hogy utasítjuk őt a történetre, a hol, különösen 1-ső Leopold alatt, a mostaniakhoz sokban hasonló körülmények közt ott találja az ország akkori primását is, Szelepcsényit.... De talán hiányzik a papságnál a jóakarát és a haza-

fiőség? Igen, ha a hazafiség szájaskodásban, pattogó, de többnyire üres kikelésekben, a szenvedélyek felizgatásában, a békételenség szításában, oktalan, nyaktörő tervek kergetésében áll: akkor a papság csakugyan gyenge hazafi; de ha a nemzet jogainak és igazainak jogszerű megvédéséről, ha a közjónak szóval-tettel való előmozdításáról van szó, röviden, ott a tanács teremben szintúgy mint a tettek és áldozatok terén, a papság hazafiségben, igaz honszeretben senki által magát megelőztetni, túlszárnyaltatni nem engedi. Valamint Egerben, úgy országszerte mindenütt feltaláljuk a papság áldozatkészségének, tehát valódi ember- és hazaszeretének fényes bizonyítékait, maradandó emlékeit; csak vak lehet tehát az, vagy gonosz, ki azt meri mondani, hogy a papság nem szereti e hazát! Tudják ezt jól azok is, kik a papságot rágalmazzák; mert hiszen ismerik ama bevett szokást, melynélfogva valahányszor bármely hasznos célra, avagy vállalatra, tehát a haza javára áldozni kell, mindig a papság az, mely első sorban megke-restetik, felhivatik. — De hát mi az oka mégis, hogy némelyek a papságot a közügyek teréről minden áron leszorítani szeretnék? valami okának csak kell lenni? — Persze hogy van, és talán nem is volna nehéz a szeget fején találni; de mi a rágalomra se gyanusítással, se recriminációval felelni nem akarunk, nem szoktunk. Van kétségkívül okuk azon uraknak, de az őbenők van, nem a papságban; minthogy pe-

dig nem igen találják idő- és alkalomszerűnek azt felfedezni, a hibát másban, jelesen a papságban keresik; hiszen, úgy gondolják, így is czélt érnek: ők lesznek a jó hazafiak, a papság pedig a rossz hazafi. Látnák csak ők, hogy a papságot megnyerhetik az ő terveiknek és céljaiknak, szóval az ő politikájoknak, ők volnának leginkább rajta, hogy a papság avatkozzék a közügyekbe. Hiszen még friss emlékünkben vannak azon idők, midőn a papság közreműködése mindenik oldalról kerestetett, sürgettetett, követeltetett, erőszakkal is kicsikartatott... De meg a képviselőválasztásoknál is láttuk, hogy azon urak némelyike, kik most a breviariumhoz utasítják a papságot, épen nem találta helytelennek a papokat körüljárni és szavazatukat, úgy az ő közbenjárásuk által hiveik szavazatát maguknak kikérni, tehát őket a breviariumtól el- és a politikai térre vonni A papság hivatása- és nevelésénél, s e kettőből önkényt folyó irányánál fogva a józan mérséklet zászlója alatt küzd, nem annyira pártfegyelemből s még kevesebbé pártérdekből, hanem jól átgondolt megfontolásból és meggyőződésből; nem barátja tehát a hanyatt-homlok rohanásnak, mit sokan helytelenül haladásnak neveznek; nem előmozdítója az erőszakos rázkódásoknak; érzelmi politikát sem úz és nem kapkod a nagyhangzásu ruganyos szólások után: hanem egyrészt a nemzet százados sarkalatos jogaira és törvényeire támaszkodva, másrészt szem előtt tartva a tényleges és nem ignorálható álla-

potokat, az idők megváltozott körülményeit, az események hatalmát, oda törekszik, hogy hazánknak a kerekvágásból szerencsétlenül kikökönt alkotmánya abba visszatereltesse, s az ősöktől öröklött életrelvaló, mert századok tűzpróbáján átment intézmények a törvényhozás alkotmányos útján az újabb kor vívmányaival, jelesen a nép javára irányzott 1848-iki törvényekkel összhangzásba hozatván, a függőben levő nagy nemzetközi kérdések — problémák — szerencsésen, üdvösen megoldassanak, miszerint hovaelőbb bekövetkezzék azon ohajtva várt idő, melyben a nemzet alkotmányos képvisellete az ország belügyeinek rendezésére, az 1848-iki részben ideiglenes törvények, s azok által előidézett állapotok teljes és üdvös kifejtésére, az egykori földesuri viszony maradványainak végleges méltányos megszüntetésére, az ipar, gazdaság, kereskedelem, szóval a nemzetgazdasági nagy érdekek emelésére szentelhesse minden erejét, hazafi buzgóságát és törvényhozói bölcsességét. A papság tehát a fenforgó nagy horderejű politikai kérdésben mindenesetre a békés kiegyenlítést ohajtja, mert csak ez sarkallik alaptörvényeinkben, mert csak a békés és szerencsés kiegyenlítés által hiszi, Europa jelen körülményei között, biztosíthatni e hazának és nemzetnek jövőjét: mert sok fájó sebe van e honnak, melyek gyógyító kézre várnak; sok szükségei és hiányai, melyek orvoslást sürgetnek; nagy, szinte elviselhetetlen a bizonytalanság,

mely reá nehezedik, mérhetlen a hátramaradás és veszteség, mely a ziláltság, kivételesség megörökítéséből származik; — de a minden ároni kiegyenlítést nem tűzte — legalább tudtunkkal — politikai zászlójára. . . Adja a nemzetek sorsát intéző bölcs és kegyes Gondviselés, hogy buzgó imái meghallgatassanak, forró ohajtásai teljesüljenek! —

Teljességgel nem volt szándokunk e szózatunkban politikát tüzni. De minthogy már, — mint az a magyar emberrel történni szokott, — akaratlanul is belejöttünk, és mivelhogy annyira ohajtanók, hogy polgártársaink a napi kérdések és divatos szölamok iránt lehetőleg felvilágosíttassanak, nem mulaszthatunk el felemlíteni egy ily divatos szólamot, melylyel napjainkban sokan visszaélnek. Minduntalan azt hallja az ember, hogy hát most már mindnyájan egyenlők vagyunk. Pedig e szó, így egész általánosságában, nem egyéb, mint vagy csalódás, vagy ámitás. Nálunk ez nem régi dolog, de nem úgy másutt. Franciaországban régen volt az, midőn ezt a szót felkapták; de bezeg annak ünnepélyes kihirdetését nyomban követte a vérengzés és forradalom, minek folytán ezen hirhedt egyenlőségnek a királylyal és királynéval együtt szazezrenként estek áldozataul a francziák, kiknek feje a hóhér bárdja alatt hullott el. Innen van, hogy mi üdvösnek és szükségesnek tartjuk a kérdéses egyenlőség felől kissé tisztába jönni. Azt mondtuk felebb, hogy a szó, mely sze-

rint az emberek mindnyájan egyenlők, ily általános-
ságban véve csalódás, vagy ámitás. Ha ugyanis a
dolog mélyére tekintünk, úgy találjuk, hogy az em-
berek sem természeti tulajdonaiknál, sem társadalmi
együttlétök és vonatkozásaiknál fogva nem egyen-
lők. Már születésökor egyik ép egészséges testtel,
másik betegesen, sokszor csonkán bénán jő a világ-
ra; egyik a lángész szikráit hozza magával, másik
az együgyűség, olykor hülyeség bélyegét; egyik jó
módu család kebelében születve, selyembe, másik a
rozzant szalmafedél alatt pillantván meg a napvilá-
got, rongyokba takartatik. Majd utóbb felneveked-
vén, egyik az erény és tudomány ösvényén haladva,
embertársainak példája és jótevője, másik a tudatlan-
ság és gonoszság útjára tévedve, a társadalom átka
lesz; egyik meggazdagodik, másik koldus botra jut;
egyik elüljáró, másik alattvaló lesz, és így tovább.
Hol van tehát az emberek hirdetett egyenlősége?
— Az embereknek legjózanabb, legmagasztosabb ér-
telemben vett és valódi egyenlőségét csak a keresz-
tény hit hirdette ki a világnak, és igazolja szakadatla-
núl, midőn tanítja, hogy mindnyájan minden kivétel
és különbség nélkül ugyanazon mennyei atya gyerme-
kei vagyunk, ugyanazon drága sz. vérrel váltattunk
meg; mindnyájan halhatatlan lélekkel birunk; mind-
nyájan ugyanazon örök boldogságra vagyunk hivatva;
mindnyájunknak egyenlő jogunk van az üdvözítő igaz-
sághoz és az üdvösségnek minden eszközeihez. Csaka mi

templomainkban látjuk igazolva, gyakorlatilag bizonyítva az egyenlőséget, hol az előkelő urnak finom felöltője a parasztember szűrével, a drága selyemruha a koldusasszony rongyaival érintkezik; hol mindenkinek rang- és osztály-különbség nélkül az igazságnak ugyanazon mértékével mérnek, ugyanazon szentségeket szolgáltatják ki. Ime, ebben áll az emberek valódi egyenlősége. — Ezen egyenlőségen túl nincs valódi egyenlőség. Maga az emberi társaság az egyenlőtlen ségen nyugszik, és minden haladásnak, minden előmenetelnek fő és alapfeltétele az egyenlőtlen ség; mert a haladás versenyt feltételez, a versenynek pedig ösztöne szintűgy, mint eredménye az egyenlőtlen ség; a hol ez nincs, vagy lehetetlen, ott lehetetlen a verseny is, és így a haladás is. Látjátok tehát, hogy nem igaz az, mintha a polgári társaságban élő emberek feltétlenül egyenlők volnának. Azonban lehet és kell is, hogy legyen az emberek, mint állampolgárok között, egy neme az egyenlőségnek, s ez a polgári, vagyis — jobban mondva — jog egyenlőség, mely abból áll, hogy minden állampolgár egyaránt részesüljön az állam kedvezményeiben és terheiben, a jogokban és kötelességekben. Csakhogy ezen egyenlőség is már magában hordja az egyenlőtlen ség csiráját, mert a jogok és terhek, úgy mivoltukra, mint terjedelmökre nézve többféle körülményektől, feltételektől függnék, ezek szerint változnak, módosúlnak.

Ily egyenlőséget hoztak be nálunk is az 1848-i törvények, midőn a) megszüntetvén az úrbériséget, kimondták a birtokjognak, a birtokképességnek egyenlőségét ; b) megállapítván a törvény előtti egyenlőséget, ugyanazon törvények ótalma és súlya alá helyezték a polgárok minden osztályát ; c) kimondván a népképviselő és hivatalképesség elvét, egyenlő jogot adtak minden polgárnak arra, hogy a törvény értelmében és feltételei mellett a törvényhozásba befolyhasson s a legmagasabb hivatalok- és méltóságokra emelkedhessen ; d) kimondván a közteherviselést, behozták az állam terheinek egyedül igazságos, mert aránylag mindenkire kiterjesztett felosztását. Ezekben áll körülbelül azon polgári, vagyis jogegyenlőség, melyet az 1848-i törvények behoztak, s eként megszüntettek sok, apáinkról reánk maradt egyenlőtlenséget, de nem hozták be az emberek általános, feltétlen egyenlőségét és nem szüntették meg az emberi társaságtól elválaszthatlan egyenlőtlenséget ; nem szüntették meg például a szellemi, tudományos, avagy hivatásbeli egyenlőtlenséget ; nem szüntették meg a vagyon egyenlőtlenségét ; nem az elüljáró és alattvaló, a bíró és vádlott közti egyenlőtlenséget stb. Most is a hatalom törvényes képviselői, az elüljárók, parancsolnak, nem az alattvalók ; most is a papság tanít az egyházban, nem a hívek ; most is a tábornok rendezi és vezényli a csatát, nem a közvitéz ; most is

a tanúlt ember feje dolgozik a tudatlan helyett; most is a vagyonosabb ad munkát a vagyontalan-
nak, a jólelkű gazdag nyujt alamizsnát a szegény-
nek . . Így kell felfogni, így kell érteni az egyen-
lőséget. Így értve, így felfogva áldás az a polgári
társaságra; máskülönben felfogva, félremagyarázva
pedig üres ábránd-képzelőds lesz, vagy átokká
válík, mert oly törekvésekre vezetne, melyek ala-
postul, fenekestül felforgatnák az emberi társasá-
got. —

A szó, melyet Eger város derék polgárságához
intézünk, őszinte és nyílt, — czélunk tiszta és be-
csületes volt, t. i. a félreértéseket megszüntetni,
Eger lakosait saját fontos érdekeikre figyelmeztet-
ni, a rágalom és gyanusítás fegyverét megtompí-
tani, a torzsonkodás és ingerlés alaptalanságát, hely-
telenségét kimutatni, és ez uton az egyetértést, ösz-
szetartást előmozdítani. Célunkban rejlik jutalmunk
is. Mi azon túl nem keresünk, nem igénylünk sem-
mi érdemet, semmi jutalmat. Mi egyszerű
napszámosa vagyunk a közjónak, igénytelen lakosa
e városnak; de feladatunknak, kötelességünknek
ismerjük felfedezni a bajt és annak okát még akkor
is, ha az a közvélemény csalfa színébe burkoló-
zott volna. Megmásíthatlan jelszavunk, hogy:

„Győzzön a mi jobb!” de annak természetes ki-
egésztéseül szolgál az is, hogy „hallgassuk meg,
értjük meg egymást.” Egyetértve., vállvetve bol-
dogulni, haladni, — egyenetlenkedve, torzsonkodva
maradni, hanyatlani fogunk. Éljen Eger, éljen a sze-
retett magyar haza!

Eger, márczius 23. 1865.

Gyászra a mi jobb... de annak természetét ki-
 gészítéssel... a hogy... hallgatunk meg.
 annak meg... kálvete... kálvete pol-
 hógnak... —... torsonkóvva
 maradt... ellen a sze-
 tetett magyar...

DE-BALLAGI GEZA.

1881. 28. március 28.

Ára: 15 kr. o. ért.

